

OPETUSMINISTERIÖ

Undervisningsministeriet

YLIOPISTOJEN AIKUISKOULUTUSVERKOSTON SEMINAARI
Yliopistollisen aikuiskoulutuksen uusien linjausten toteuttaminen
Marita Savola OPM 18.11.2009

Ammatillisesti suuntautuneen aikuiskoulutuksen kokonaisuudistus (AKKU)

- **Hallitusohjelman mukaan toimeenpannaan ammatillisesti suuntautuneen aikuiskoulutuksen kokonaisuudistus. Tavoitteena hallinnon, rahoituksen, etuuksien ja tarjonnan selkiyttäminen.**
- **Kattaa ammatillisen ja korkeakoulutasoisen aikuiskoulutuksen, työvoimapolitiittisen aikuiskoulutuksen, henkilöstökoulutuksen sekä maahanmuuttajien koulutuksen. Koskee myös oppisopimuskoulutusta sekä maahanmuuttajien aikuiskoulutusta**
- **Tukee osaamisen jatkuvaa kehittämistä ja tuottavuuden lisäämistä, ammatillista liikkuvuutta, työurien pidentämistä ja työllisyysasteen nostamista sekä työllistymistä ja työssä pysymistä erityisesti muutos-tilanteissa. Nyt keskiössä: taantumien vaikutusten lieventäminen!**
- **Korkeakoulutettujen täydennyskoulutus uudistuksen painopisteitä**
- **Valmisteltu johtoryhmässä, jossa mukana keskeiset ministeriöt OPM, TEM ja STM sekä työelämän keskusjärjestöt.**

AKKU-johtoryhmän ehdotusten lähtökohdat

- **Tavoitteena 2010-luvun tarpeisiin vastaava aikuiskoulutusjärjestelmä, jossa painopisteenä kysyntä- ja työelämälähtöisyys, työssä ja työn ohella tapahtuva oppiminen, aiemmin hankitun osaamisen tunnustaminen sekä tutkintojen ja tutkinnon osien joustava yhdistely**
- **Lähiajan toimenpiteissä painottuvat taantuman vaikutusten lieventäminen, työllisyyden edistäminen sekä työmarkkinoiden nopeisiin muutoksiin vastaaminen – pitemmällä aikavälillä työvoiman saatavuuden ja osaamisen turvaaminen**
- **Lähtökohtana koko työikäisen aikuisväestön kannustaminen osaamistaan parantavaan koulutukseen koko työuran ajan**
- **Pyrkimyksenä vuotuisen aikuiskoulutukseen osallistumisasteen nostaminen 60 prosenttiin ja osallistumispohjan laajentaminen nykyistä kattavammaksi: vähänkoulutetut tai koulutus vanhentunut, maahanmuuttajat, yrittäjät ja pk-yritysten henkilöstö, yli 55-vuotiaat**

AKKU-ehdotusten pääviestit

- **Kysyntälähtöisyyttä vahvistetaan ja työpaikoilla tapahtuvaa oppimista laajennetaan, tutkintoja ja koulutusta kehitetään työelämälähtöisesti**
- **TE-hallinnon rooli vahvemaksi työvoiman osaaminen edistäjänä**
- **Osaamisen tunnustamisella joustoa ja tehokkuutta koulutukseen**
- **Aliedustettujen ryhmien osallistumista kannustetaan**
- **Korkeakoulutettujen täydennyskoulutukseen ja rahoitukseen uusia muotoja**
- **Maahanmuuttajat töihin koulutuksen avulla**
- **Osuvuutta ja laatua aikuisopiskeluun neuvonta- ja ohjauspalveluilla**
- **Ministeriöiden yhteistyö tiiviiksi ja ELY:t vahvoiksi alueellisiksi toimijoiksi**
- **Aikuiskoulutustuen taso korkeammaksi ja etuusjärjestelmä selkeämmäksi**

AKKU-jory: Aikuisopintojen etuuksia selkiytetään ja parannetaan

- Etuuksia yksinkertaistetaan ja niiden kannustavuutta lisätään.
- Työssä olevien aikuiskoulutustuki jatkossa ilman ansaintaperiaatetta kaikille joilla vähintään 8 vuoden työhistoria: tuen pituus 18 kk yhdessä tai useammassa jaksossa työuran aikana.
- Aikuiskoulutustuki muodostuu kuten työttömyyspäiväraha ja se nostetaan työttömyyspäivärahan tasolle (keskituloiselle merkitsee noin 35 % korotusta tukeen!).
- Aikuiskoulutustuki on tästä johtuen korkeampi kuin vuorotteluvapaan aikainen toimeentuloturva. Tuen saamisen edellytyksenä on ansionmenetyks
- Myös osa-aikainen opiskelu aikuiskoulutustuella tehdään mahdolliseksi työntekijälle, joka siirtyy työnantajan kanssa sopien osa-aikatyöhön.
- Työttömille mahdolliseksi opiskelu omaehtoisessa koulutuksessa työttömyyspäivärahalla kun siitä sovittu osana työnhakijan työnhakusuunnitelmaa ja työllistymisohjelmaa
- Työttömälle maksetaan em. koulutusajalta aktiiviaikaisen työttömyyspäivärahan suuruinen koulutustuki.
- Muutokset edellyttävät joustavuutta koulutustarjonnassa ja valinnoissa.
- Eduskunnalle budjettilakeina 15.9. ja 2.10.2009 HE152/2009 ja HE 178/2009

AKKU-jory: Korkeakoulutettujen täydennyskoulutukseen ja rahoituspohjaan uusia muotoja

- Korkeakoulujen oppisopimustyyppinen täydennyskoulutus käyntiin syksyllä 2009 (LTAE) ja laajenee kysynnän kehityksen mukaan 2010-2012
- Eri tavoin hankitun osaamisen tunnustamisesta valtakunnalliset linjaukset.
- Erityispätevyudet otetaan käyttöön uutena täydennyskoulutuksen muotona
- Tutkinnon osien suorittamismahdollisuudet laajenevat: erillinen opinto-oikeus, avoin korkeakouluopetus (maksullinen) => vähentää epätarkoituksenmukaista aikuisten tutkinto-opiskelua (aloituspaikat nuorille!)
- Avointa korkeakouluopetusta suunnataan työikäisen aikuisväestön osaamistarpeisiin ja yhteistyötä vst-oppilaitosten kanssa hyödynnetään: alueellinen saavutettavuus, koulutuksellinen tasa-arvo
- Yliopistolakiehdotuksen 2 §: "Tehtäviään hoitaessaan yliopistojen tulee edistää elinikäistä oppimista".
- OPM varmistaa elinikäistä oppimista, täydennyskoulutusta, aikuiskoulutusta ja avointa korkeakouluopetusta koskevien tavoitteiden toteutumisen ja voimavarojen myönteisen kehityksen korkeakoulu-uudistuksen valmistelussa sekä uuden rahoitus- ja ohjausjärjestelmän käyttöönotossa

ELINIKÄISEN OPPIMISEN NEUVOSTO

- **Valtioneuvoston asetus elinikäisen oppimisen neuvostosta 20.5.2009. Uusi neuvosto korvaa vuodesta 1985 toimineen aikuiskoulutusneuvoston. EIO-neuvoston tehtävät eivät rajaudu yksinomaan aikuiskoulutuskysymyksiin. Painopisteenä on työelämässä tapahtuva oppiminen**
- **Toimii opetusministeriön yhteydessä asiantuntijaelimenä - tehtävänä käsitellä koulutuksen ja työelämän väliseen yhteistyöhön sekä elinikäisen oppimisen edellytyksiin ja aikuiskoulutuspolitiikan kehittämiseen liittyviä kysymyksiä.**
- **Tehtävät kattavat elinikäisen oppimisen ja työelämässä tapahtuvan oppimisen kautta kaikki koulutusasteet ammatillisesta koulutuksesta korkeakoulu-opetukseen ml. vapaa sivistystyön ja yleissivistävän aikuiskoulutuksen.**
- **Uusi neuvosto asetettu kaudelle 1.8.2009-31.12.2011**
- **Puheenjohtaja, neljätoista jäsentä ja varajäsentä edustavat koulutuksen, työelämän ja tutkimuksen asiantuntemusta; ministeriöt (OPM, STM, TEM) ja muut keskeiset tahot mukana pysyvinä asiantuntijoina.**

AKKU-johtoryhmän arvio ehdotusten toimeenpanon kustannusvaikutuksista valtion talousarviossa

- **Taantumatoimenpiteet 2009 LTA: OPM 11 Meuroa, TEM 17 Meuroa**
- **Lisämäärärahat vuositasolla 2010-2012: 80-120 Meuroa**
- **OPM: 2010/30, 2011/40, 2012/35 Meuroa**
- **TEM: 2010/82, 2011/57, 2012/ 38 Meuroa (kattaa myös muut kuin Akku-ehdotukset)**
- **STM: 2010: 6,5, 2011: 6,5, 2012: 6,5 Meuroa**

AKKU-ehdotusten toimeenpanoon lisäyksiä ja uudelleenkohdennuksia 2009 lisätalousarvioissa ja vuoden 2010 talousarvioesityksessä OPM:n pääluokkaan noin 30 milj. euroa, TEM:n pääluokkaan noin 80 milj. euroa ja STM:n pääluokkaan noin 3 milj. euroa

Osa Akku-ehdotuksista jo toimeenpanovaiheessa

Aikuiskoulutuksen menot VTAE 2010 / opetusministeriön pääluokka yht. noin 868,5 milj. euroa = yli 12 prosenttia ministeriön pääluokan menoista, noin 44 milj. euroa enemmän kuin 2009 talousarviossa, yli 40 prosenttia ammatilliseen aikuiskoulutukseen ja oppisopimuskoulutukseen

- **vapaa sivistystyö, yleissivistävä aikuiskoulutus ja neuvontatoiminta (vst-vos, järjestö-vas, aikuisten perus- ja lukio-opetus) 202,6 Meuroa**
- **ammattillinen aikuiskoulutus ja oppisopimuskoulutus (perus- ja lisäkoulutus, ammatilliset erikoisoppilaitokset) 368,1 Meuroa**
- **ammattikorkeakoulujen aikuiskoulutus (aikuisten amk-tutkintokoulutus, ylemmät amk-tutkinnot, ammatilliset erikoistumisopinnot ja avoin amk) 79,6 Meuroa**
- **yliopistojen aikuiskoulutus (avoin yliopisto ja erillisen opinto-oikeudet, oppisopimustyyppinen täydennyskoulutus ja yli 25-vuotiaana aloittaneiden tutkintokoulutus/arvio) 191,0 Meuroa**
- **opetustoimen henkilöstökoulutus ja aikuiskoulutuksen kehittäminen 27,2 Meuroa euroa**

Akku-korkeakoulutustyöryhmän (OPM 2008:39) ehdotuksien pääpiirteitä

- Tutkintokoulutuksen jälkeiseen osaamiseen luodaan erityispätevyudet (30-60 op, EQF –taso 6) joiden mukainen osaaminen todennetaan näytöillä osaamisen hankkimistavasta riippumaton ja tukee työssä oppimista.
- Erityispätevyudet laaditaan työelämässä vaadittavien kompetenssi-kokonaisuuksien ja saavutettavien osaamistulosten kuvauksina: työelämälähtöisyys
- Oppisopimustyyppinen täydennyskoulutus korkeakoulutetuille
- Aiemmin hankitun osaamisen tunnustamisen (AHOT) kehittäminen tärkeää
- Avoimena korkeakouluopetuksena tarjotaan tutkintojen osia
- Tutkintojen osien saatavuutta parannetaan myös myymällä niitä täydennyskoulutuksena
- Korkeakoulut voivat myöntää erillisiä opinto-oikeuksia – opiskelu perustutkinto-opiskelijoiden ryhmässä

Näkemyks osaamisen näyttämisestä

Tutkinnot:

- Tutkintoon johtavassa koulutuksessa ei ole tarpeen luoda erillistä näyttötutkintojärjestelmää, vaan tutkintoon johtavassa koulutuksessa kehitetään aiemmin hankitun osaamisen tunnustamista (AHOT)
- AHOT -kehittämisessä korkeakoulusektorien välinen yhteistyö tärkeää – Rehtorien neuvostojen suositukset on julkaistu 9.3.2009 ja saatavilla mm. http://www.arene.fi/data/liitteet/ajankohtainen_20090309T112427_59837.pdf
- AHOT koskee myös tutkinnon osien suorittamista

Tutkinnon jälkeen:

- Nykytilanteessa korkeakoulutasoista osaamista tunnustetaan ja tunnustetaan vain osana korkeakoulututkintoja
- On tarpeen luoda ja määritellä korkeakoulututkintojen jälkeiset osaamiskokonaisuudet, joihin peilaten osaamista tunnustetaan.
- On tarpeen kehittää menetelmiä, joilla osaaminen tunnustetaan => erityispätevyudet jotka osoitetaan osaamisen hankkimistavasta riippumattomilla näytöillä

Määritelmiä erityispätevyydelle

- Erityispätevyydet tulee luoda työelämän lähtökohdista käsin ja niiden tulee suuntautua työelämässä tarvittavaan osaamiseen. Erityispätevyydet laaditaan työelämässä vaadittavien kompetenssikokonaisuuksien ja saavutettavien osaamistulosten kuvauksina. Erityispätevyydet voivat olla monialaisia. Erityispätevyyksillä tulee olla pitkäkestoinen tarve työmarkkinoilla.
- Läheisestä terminologiasta huolimatta nämä erityispätevyydet eivät tuota muodollisia kelpoisuuksia, esimerkiksi opettajankelpoisuuksia. Muodollisista kelpoisuuksista säädellään eri hallinnon alojen lainsäädännössä, eikä erityispätevyyksien luomisella ole tarkoitus muuttaa tai lisätä kelpoisuusehtoja.
- Erityispätevyyksiä luodaan aloilla, joilla korkeakouluun kytkeytyvä arviointi, opetus ja ohjaus tuovat merkittävää lisäarvoa työelämässä vaadittavan ammatillisen erityisosaamisen kehittämisessä.

Erityispätevyyksillä ei ole tarpeen kattaa kaikkea osaamista tai koulutusta, esimerkiksi:

- toisen asteen koulutuksella hankittavia taitoja
- yleisiä käytännönläheisiä taitoja
- tutkintoja tai tutkinnon osia
- työnantajien henkilöstölleen tai työntekijäjärjestöjen jäsenilleen järjestämää pitkäkestoista alan erikoistavaa koulutusta, joiden sisältö ja laatu on voitu määritellä työnantajan toimesta
- yksittäisten ammattijärjestöjen jo olemassa olevia ja toimivaksi todettuja erityispätevyysjärjestelmiä
- koulutuksen tarjoajan kaupallisesta tarpeesta käsin luotuja koulutuksia

- Erityispätevyyksiin tarvittavan osaamisen voi hankkia oppisopimustyyppisen täydennyskoulutuksen lisäksi myös muilla koulutus- ja oppimistavoilla (esim. erikoistumisopinnot, muu täydennyskoulutus, henkilöstökoulutus, työvoimapoliittinen koulutus, itsenäinen opiskelu)
- Erityispätevyyksiin kuuluvat näytöt, jotka mahdollistavat niiden suorittamisen osaamisen hankkimistavasta riippumatta ja tukevat työssä oppimista.
- Korkeakoulut vastaavat erityispätevyysien kuvaamisesta, vastaanottavat näytöt ja myöntävät todistukset.
- Erityispätevyysien tuottama osaaminen laajentaa, syventää ja erikoistaa korkeakoulutasoista ammatillista osaamista. Osaaminen on luonteeltaan korkea-asteelle tyypillistä, jolloin mm. geneeriset taidot ja abstrakti ajattelu korostuvat.
- Erityispätevyyksiä suunnataan vain perusteellisempaan osaamisen kehittämiseen, joka edellyttää laaja-alaista ja syvällistä oppimista ja kouluttautumista. Erityispätevyysien laajuus on 30 - 60 opintopistettä.
- Erityispätevyyden tuottama osaaminen tulee olla kuvattu siten, että se on vähintään EQF 6 osaamistasokuvauksen tasoista.
- Tutkintojen ja muun osaamisen kansallisen viitekehysten työryhmän (OPM 2009:24) esitykset lausuntokierroksella => erityispätevyydet mukana lainsäädäntöön, HE annettaneen eduskunnalle kevätistuntokaudella

Oppisopimustyyppinen täydennyskoulutus perustuu sopimukseen

- **Työnantajan ja työntekijän välinen suhde:** edellyttää koulutustyöpaikkaa, josta sovitaan työnantajan ja työntekijän (opiskelijan) välillä tehdyllä määräaikaisella työ sopimuksella (oppisopimus).
- Työnantajan ja virkasuhteisen työntekijän suhteesta voidaan sopia sopimuksella, joka on virkamiehen ja työnantajan välille tehty kirjallinen määräaikainen sopimus (virkamiehen oppisopimus)
- Voi perustua myös sopimussuhteeseen, joka yrittäjällä on omaan yritykseensä. Työntekijän työ- tai virkasuhde on kokopäivätoiminen?.
- **Työnantajan ja korkeakoulun välinen sopimus:** sopimuksessa sovitaan oppisopimustyyppisen täydennyskoulutuksen keskeisistä järjestelyistä ja korvauksesta työnantajalle.
- Opetusministeriön rahoituksen lisäksi työhallinto voi maksaa oppisopimuskoulutuksesta työnantajalle palkkatukea.

OPM:n hankerahoitus korkeakoulutettujen oppisopimustyyppisen täydennyskoulutukseen - hakukriteerit

- Korkeakoulut toimivat oppisopimustyyppisen koulutuksen hallintoviranomaisena, koulutuksen järjestäjänä ja vastaavat koulutuksen laadusta. Oppisopimustyyppisessä täydennyskoulutuksessa työpaikalla tapahtuva koulutus on keskeisessä asemassa ja siitä vastaa työnantaja, työnantajan ja korkeakoulun sopimalla tavalla.
- Työpaikalla tapahtuva oppiminen on vähintään puolet opiskelusta. Koulutus toteutetaan työelämälähtöisesti ja työelämän tehtäviin painottuen.
- Korkeakoulu vastaa siitä, että koulutustyöpaikalla on koulutuskokonaisuuden osaamistavoitteiden kannalta riittävästi tuotanto-, palvelu-, kehitys- tai tutkimustoimintaa, tarvittava infrastruktuuri sekä ammattitaidoltaan ja koulutukseltaan pätevä henkilökunta, joka voidaan määrätä opiskelijan vastuulliseksi kouluttajaksi ja ohjaajaksi.
- Esimerkiksi pienten yritysten koulutusta järjestettäessä voidaan myös sopia, miten työpaikan oppimisympäristön mahdolliset puutteet korvataan erilaisilla koulutusjärjestelyillä.

- Opetusministeriö hakee oppisopimustyyppiseen täydennyskoulutukseen kokonaisuuksia, jotka vastaavat laajuudeltaan ja sisällöltään koulutusta, jota voidaan hankkia erityispätevyyden suorittamiseksi. Tavoitteena on, että oppisopimustyyppisen koulutuksen käyttöönoton yhteydessä syntyvää osaamista hyödynnetään myöhemmin erityispätevyksien osaamistarpeen kartuttamisessa ja järjestelmän vakiinnuttamisessa.
- Opetusministeriön tavoitteena on, että koulutusmallista saadaan monipuolisesti kokemusta eri työelämän osa-alueilta. Opetusministeriö pyytää julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin työelämätarpeeseen vastaavia hakemuksia.
- Oppisopimustyyppinen täydennyskoulutus ja siihen sisältyvän osaamisen näytön suorittaminen helpottaisi korkeakoulutettujen asemaa työmarkkinoilla, erityisesti muutostilanteissa. Koulutus soveltuu myös tukemaan uusien työntekijöiden rekrytoimista erityisosaamista vaativiin tehtäviin.
- Tutkimus- ja kehitystyön kautta syntyvää osaamista siirretään koulutuksen kautta kehittämään korkeakoulutettujen toimenkuvia ja työelämää, mm. taloudellisen taantumaa vastaavaa elinkeinoelämää ja palveluja.

Syksyllä 2009 alkavat oppisopimustyyppiset täydennyskoulutukset:

Kasvuyrityksen johtaminen, Kuntapalveluiden tuotekehittäminen, Talous- ja velkaneuvojan koulutus, Kansainvälisen liiketoiminnan arvoketjun kehittäjä (Value Chain Developer), Kansainvälinen yritysviestintä, Perioperatiivisen hoitotyön osaaja Diabeetikon hoitotyön ja kuntoutuksen erityisosaaminen, Yhdyskunta- ja aluesuunnittelijan oppisopimustyyppinen koulutus Satamatoimintojen opinnot. Hakijoina 13 yliopistoa, 26 ammattikorkeakoulua, 116 esitettyä koulutusta.

Vuoden 2010 talousarvioesitykseen sisältyvää rahoitusta koskeva haku menossa.

Hakuaika päättyy 11.12.2009. Rahoitus 4 miljoonaa euroa – yli 1200 laskennallista opiskelijapaikkaa. Rahoitus momentilta 29.30.32. (Oppisopimuskoulutus) ja siihen sovelletaan ammatti- ja erikoisammattitutkintoon valmistavan oppisopimuskoulutuksen yksikköhintaa, joka vuoden 2009 talousarviossa 3 227 euroa. Prosessia tuetaan myös ESR-rahoituksella ja vuonna 2009 ns. tuotekehitysrahalla. Rahoitus mahdollistaa koulutusten toteuttamisen vuosien 2010 – 2011 aikana, joten korkeakoulut voivat esittää 30-60 opintopisteen laajuisia koulutuksia. Korkeakoulut voivat esittää sekä uusien koulutusten käynnistämistä että vuonna 2009 alkaneiden koulutusten jatkamista uusilla opiskelijaryhmillä samassa ja uudessa korkeakoulussa.

YLIOPISTOLLISEN AIKUISKOULUTUKSEN ASEMOINTI

Korkeakoulu-uudistuksen näkökulmasta

- uuden lainsäädännön toimeenpano
- sopimukset 2010-2012
- strategiat, painopisteet, seuranta, indikaattorit
- elinikäisen oppimisen ajattelu ja opetuksen johtaminen
- rakenteellisen kehittämisen ohjelma
- opintojen nopeuttaminen ja tutkintokoulutuksen keventäminen
- tutkintojen ja muun osaamisen kansallinen viitekehys ja AHOT
- yliopistokeskukset, alueellinen/yhteiskunnallinen vaikuttavuus
- koulutusvienti

..... YLIOPISTOLLISEN AIKUISKOULUTUKSEN ASEMOINTIA

Aikuiskoulutusuudistuksen näkökulmasta

- oppisopimustyyppinen täydennyskoulutus
- erityispätevyudet ja osaamisen näyttäminen
- tutkintojen osat maksullisena täydennyskoulutuksena (huom. maksuasetus)
- etuus uudistus ja työttömien omaehtoisen koulutuksen kysyntä
- työvoimapolitiittinen aikuiskoulutus ja TEM
- kattavat täydennyskoulutusmahdollisuudet korkeakoulutetuille – miten?
- rahoitus ja rahoituspohja (jatkossa ei hintatukea, ei "tuotekehitysrahaa")
- työelämäyhteistyö ja alueellinen yhteistyö